

## VPRAŠANJA PRVIH PETIH ROKOV ZA PREDMET UVOD V PRAVOZNANSTVO V LETU 2001:

### 1. Odgovornost predsednika v predsedniškem sistemu.

?

### 2. Pravna sankcija.

Pravna sankcija je sekundarna pravna posledica, ki jo pogojuje pravna kršitev kot njena predpostavka. Pravila, ki so brez pravne sankcije, niso popolna pravila.

Značilnost pravne sankcije je, da je vnaprej določena in da je vnaprej predviden tudi prestop, v katerem pristojni organ odloča, ali sploh gre za pravno kršitev in da glede na to odredi ustrezno pravo posledico.

Sama pravna sankcija kot pravna posledica je odvisna od pravne kršitve in njene narave.

Izjemoma je pravna sankcija tudi to, da ima tisti, ki je deloval v skladu s primarno dispozicijo (npr. da vrne najdeno stvar), pravico do primerne nagrade.

Sankcija mora najprej vzpostaviti stanje, kakršno je bilo pred pravno kršitvijo, oz. stanje, ki vsaj kolikor toliko nadomešča poseg v zavarovano dobroto – to so t.i. NADOMESTITVENE ali RESTITUTIVNE sankcije.

Pri kaznivih dejanjih je sankcija v tem, da se storilca pravne kršitve kaznuje.

Kazen je v določenem pomenu povračila za zlo, ki ga je storilec povzročil – t.i. POVRAČILNA ali RETRIBUTIVNA sankcija.

### 3. Primarna dispozicija.

PRIMARNA DISPOZICIJA je osrednja sestavina pravnega pravila.

Pravnim subjektom sporoča pravice (temeljna upravičenja) in obveznosti, ki jih imajo v medsebojnih razmerjih.

Vsebina vedenja in ravnanja, ki ga sporoča primarna dispozicija, lahko:

- \* PREPOVEDUJE, da bi se na določen način vedli in ravnali
- \* ZAPOVEDUJE, da bi se na določen način vedli in ravnali,
- \* DOVOLJUJE – gre za upravičenja, da se lahko na določen način vedemo in ravnamo

Vsebina pravne dispozicije (dovolitev, prepoved, zapoved) je v pravnih aktih opredeljena z različno stopnjo intenzivnosti.

Splošno načelo je, da mora kontekst pravnega sporočila vsebovati merila, ki pravnim subjektom omogočajo, da lahko ugotovijo vsebino vedenja in ravnanja (t.i. DOLOČLJIVOST PRIMARNE DISPOZICIJE).

Najbolj idealno je, da je primarna dispozicija oblikovana striktno (natančno, jasno) in se že iz njenega opisa razvidi, kako naj se pravni subjekt vede in ravna.

Velikokrat so primarne dispozicije le RELATIVNO DOLOČLJIVE:

To so npr.:

- \* dispozicije z nedoločnimi pojmi
- \* alternativne dispozicije
- \* dispozicije z omejitvijo
- \* dispozicije, ki omogočajo prosti preudarek
- \* dispozitivne dispozicije

Primarne dispozicije so lahko opredeljene tudi ALTERNATIVNO (npr. stranka lahko vztraja pri pogodbi ali pa od nje odstopi, če plača dogovorjeno skesnino).

### 4. Značilnosti fizičnih oseb.

V modernem svetu so vse fizične osebe (posamezniki) pravni subjekti.  
Posamezniki imajo enako splošno pravno sposobnost, da so nosilci pravic in dolžnosti.  
Fizične osebe so pravno enake in naj bi imeli tudi enako pravno sposobnost.  
Fizične osebe imajo pravno sposobnost, poslovno sposobnost in odgovornost za pravne kršitve.  
Posameznik postane pravni subjekt s človekovim rojstvom in traja vse do smrti.

## **5. Morala in običaj.**

MORALA je skupek vrednot, ki so del individualne in družbene zavesti, vrednot, ki opredeljujejo, kaj je za človeka dobro in kaj slabo, kaj je humano in kaj nehumano.

Morala je v nasprotju s pravom kot racionalno tvorbo tudi iracionalna in emocionalna (morale ne dojemamo le z razumom, ampak jo sprejemamo s celotnim človekovim bistvom).

Moralna sankcija se ne odlikuje niti s predvidljivo določljivostjo, njen nastop je spontan in zato tudi težko predvidljiv.

Temeljna funkcija morale je, da zagotavlja človečnost.

Morala je lahko vodilo, kako je treba pravna pravila izvrševati.

OBIČAJI so tista družbena pravila, ki so se v določenem družbenem okolju ustalil zaradi tega, ker se kako vedenje in ravnanje ponavlja skozi določeno časovno obdobje, se izoblikuje in utrdi prepričanje, da je v enakih in podobnih okoliščinah to vedenje in ravnanje obvezno.

Posebna značilnost običajev je njihova tipičnost in povprečnost.

V sodobnem pravu se lahko običaji pravno uveljavijo le toliko, kolikor se prilegajo enakemu in tehnično dovolj izbrušenemu urejanju družbenih razmerij.

## **6. Varstvo pravnega razmerja.**

### **7. Radbruchova formula.**

RADBRUCHOVA FORMULA ima dve temeljni izpeljavi:

1. FORMULA NEZNOSNOSTI je poglobljena izpeljava, ki potrebuje ustrezno vsebinsko merilo o tem, kako je mogoče opredeliti nadzakonsko pravo.

2. FORMULA ZANIKANJA je bistveno manj zahtevna in problematična, ker le dopolnjuje in konkretizira formulo neznosnosti.

Razmejiti mora med nepravilnim pravom, ki še velja kot zakonsko pravo in zakonskim nepravom, ki ne zavezuje kot pozitivno pravo.

### **8. Pravne osebe javnega in zasebnega prava.**

PRAVNE OSEBE JAVNEGA PRAVA so tiste, ki imajo oblastna upravičenja in so pristojne, da izvajajo javne naloge.

Delujejo v javnem interesu in se jih ustanovi z zakonom ali drugim državno pravnim aktom.

Sem spadajo: krajevna združenja, država, občine ...

PRAVNE OSEBE ZASEBNEGA PRAVA:

Njihova dejavnost temelji na avtonomiji volje in uresničujejo zasebne interese.

Ustanovi se jih z zasebnimi pravnimi akti.

Sem prištevamo: društva, zadruga, zasebni zavod ...

## **9. Pravni silogizem.**

## **10. Odgovornost in volitve predsednika v predsedniškem sistemu.**

## **11. Bistvene razlike med pravnim pozitivizmom in pravnimi teorijami.**

## **12. Dispozicija pravne norme.**

## **13. Soodvisnost med obliko vladavine in obliko političnega sistema.**

## **14. Argumentum a Fortiori.**

ARGUMENTUM A FORTIORI je razlagalni argument, s katerim ugotavljamo, da pravna posledica, ki se navezuje na določeno primarno ali sekundarno hipotezo, velja tem bolj (a fortiori) v primeru, ki ima v še večji kakovosti (še bolj poudarjeno) lastnosti, ki so pogoj za pravno posledico, kot neposredno pravno (normativno) urejeni primer.

Argumentum a fortiori vključuje 2 argumenta:

1. ARGUMENTUM A MAIORI AD MINUS (sklepanje od večjega na manjše) je razlagalni argument, da za tistega, ki mu gre več (večja kakovost), velja tudi manj (manjša kakovost).

2. ARGUMENTUM A MINORI AD MAIUS (sklepanje od manjšega na večje) je razlagalni argument, da pravna posledica še bolj utemeljeno velja za večje, ki ima bolj trdne razloge za njen nastop, kot manjše.

## **15. Javno in zasebno pravo.**

Dvodelba med javnim in zasebnim pravom je že od rimskih časov zakoreninjena v pravno zavest. Za JAVNO pravo so značilna pravna razmerja, v katerih so pravni subjekti drug drugemu nad- in podrejeni.

Nosilec podrejanja je država kot organ oblasti, ki pravna razmerja prisilno oklepa in prek njih udejanja javne interese.

Pravne panoge javnega prava so ustavno pravo, upravno pravo, finančno pravo, kazensko pravo, postopkovno pravo, mednarodno javno pravo in cerkveno pravo.

V ZASEBNEM pravu so pravni subjekti drug drugemu prirejani (enakopravni).

Prirejani subjekti so avtonomni in pravno svobodni.

Pravni subjekti uresničujejo zasebne interese in glede na to sami odločajo, ali bodo sprejemali obveznosti in ali bodo aktivirali abstraktna upravičenja, ki jim pripadajo.

Pravni panogi zasebnega prava sta civilno pravo in gospodarsko pravo.

Zgodovinsko gledano sta bili del zasebnega prava tudi družinsko in delovno pravo.

## **16. Sposobnost pravnih oseb.**

PRAVNA OSEBA je družbeni in premoženjski organizem.

PRAVNA SPOSOBNOST PRAVNIH OSEB je ožja in omejena s tem, da ne morejo imeti tistih pravic in dolžnosti, ki temeljijo na človekovih naravnih lastnostih (starost, sorodstvo).

Pravnim osebam je dovoljeno tisto, kar je predvideno kot njihova pristojnost.

Sposobnost je omejena na dejavnost zaradi katere je bila pravna oseba ustanovljena in pravno priznana.

POSLOVNA SPOSOBNOST PRAVNE OSEBE se giblje v mejah pravne sposobnosti.

V tem območju smejo delovati njeni organi.

Prevzema odgovornost za pravice, ki jih ima.

## **17. Načelo delitve oblasti.**

Načelo delitve oblasti je nastalo v specifičnih angleških razmerah, ko je po "slavni nekrvavi revoluciji" iz leta 1688 prišlo do kompromisa med fevdalno aristokracijo z monarhom na čelu in uveljavljajočim se meščanstvom.

Načela delitve oblasti ni mogoče trgati iz zgodovinskega okvira, v katerem je nastalo.

## **18. Zakonska in pravna analogija.**

ZAKONSKA ANALOGIJA (analogia legis) ima širši domet kot analogija intra legeim.

V pravem pomenu niti ne gre za zakonsko analogijo, ampak za posamično analogijo, pri kateri izhajamo od primera, ki je urejen z določenim zakonskim ali drugim pravnim pravilom.

Bistvene lastnosti so vrednostno merilo, prek katerega sklepamo, da tudi za neposredno neurejeni primer velja ista pravna posledica kot za pravno urejenega, ker sta si v bistvenem enaka.

PRAVNA ANALOGIJA (analogia iuris).

V nasprotju z zakonsko analogijo je pravna analogija:

\* delna (analogia partialis)

\* popolna (analogia totalis)

## **19. Bistvene razlike med pravnim pozitivizmom in modernimi naravnopravnimi teorijami.**

## 20. Vrste pravnih oseb.

*Rimskopravno izročilo jih deli na:*

### 1. KORPORACIJE ali združenja oseb (universitas personarum)

So združenja več oseb.

Združenje se kot nova enota razlikuje od svojih članov in je kot taka pravna oseba, člani združenja pa se lahko imenujejo (npr. društvo študentov PF v LJ).

O obstoju in delovanju združenja odločajo člani in organi v skladu s temeljnim korporativnim pravnim aktom, njegov hierarhično najvišji organ pa je zbor vseh članov.

Njeni organi so vsebinsko avtonomni in se lahko odločijo tudi za to, da se korporacija kot pravna oseba statusno preoblikuje ali pa celo preneha delovati.

### 2. USTANOVE (universitas rerum ali bonorum)

Njihova poglavitna značilnost je premoženje, ki mu ustanovni akt določa njegov namen.

Ustanova je torej na ustanovni namen vezano premoženje, naloga uprave pa je, da ta namen udejanja v korist oseb, ki so njeni naslovljenci (destinatorji).

Uprava ustanove je vseskozi namensko podrejena, v njeni pristojnosti ni, da odloča o spremembi namena in o statusnih spremembah, kot sta obstoj in prenehanje ustanove.

Njen namen mora biti splošno koristen ali dobrodelen in praviloma trajen.

*Zelo razširjeno je tudi delitev pravnih oseb na:*

#### 1. PRAVNE OSEBE JAVNEGA PRAVA

So tiste, ki imajo oblastna upravičenja in so pristojne, da izvajajo javne naloge.

Delujejo v javnem interesu in se jih ustanovi z zakonom ali drugim državno pravnim aktom.

Sem spadajo: krajevna združenja, država, občine, itd.

#### 2. PRAVNE OSEBE ZASENEGA PRAVA

Njihova dejavnost temelji na avtonomiji volje in uresničujejo zasebne interese.

Ustanovi se jih z zasebno pravnimi akti.

Sem pa prištevamo: društva, zadruge, zasebni zavodi, itd.

## 21. Sestavni deli pravne osebe.

## 22. Načelo delitve oblasti?

Načelo delitve oblasti je nastalo v specifičnih angleških razmerah, ko je po "slavni nekrvavi revoluciji" iz leta 1688 prišlo do kompromisa med fevdalno aristokracijo z monarhom na čelu in uveljavljajočim se meščanstvom.

Načela delitve oblasti ni mogoče trgati iz zgodovinskega okvira, v katerem je nastalo.

## 23. Pravne osebe javnega in zasebnega prava.

PRAVNE OSEBE JAVNEGA PRAVA so tiste, ki imajo oblastna upravičenja in so pristojne, da izvajajo javne naloge.

Delujejo v javnem interesu in se jih ustanovi z zakonom ali drugim državno pravnim aktom.

Sem spadajo: krajevna združenja, država, občine, itd.

PRAVNE OSEBE ZASENEGA PRAVA:

Njihova dejavnost temelji na avtonomiji volje in uresničujejo zasebne interese.

Ustanovi se jih z zasebno pravnimi akti.

Sem pa prištevamo: društva, zadruge, zasebni zavodi, itd.

## **24. Zakonska in pravna analogija.**

ZAKONSKA ANALOGIJA (analogia legis) ima širši domet kot analogija intra legeim. V pravem pomenu niti ne gre za zakonsko analogijo, ampak za posamično analogijo, pri kateri izhajamo od primera, ki je urejen z določenim zakonskim ali drugim pravnim pravilom. Bistvene lastnosti so vrednostno merilo, prek katerega sklepamo, da tudi za neposredno neurejeni primer velja ista pravna posledica kot za pravno urejenega, ker sta si v bistvenem enaka.

PRAVNA ANALOGIJA (analogia iuris).

V nasprotju z zakonsko analogijo je pravna analogija:

\* delna (analogia partialis)

\* popolna (analogia totalis)

## **25. Bistvene razlike med pravnim pozitivizmom in modernimi naravnopravnimi teorijami.**

### **26. Pojem pravne države.**

PRAVNA DRŽAVA je moderna država, v kateri je delovanje državnih organov pravno vezano in v kateri so zagotovljene temeljne pravice.

Uprava in neodvisno sodstvo, ki izdajata posamične in izvedbene akte ali opravljata materialna dejanja, sta podrejena ustavi in zakonom, ki jih sprejema predstavniško telo.

Organizirana je kot demokratična država, ki temelji na načelu delitve oblasti.

Izraz pravna država se uporablja tudi kot soznačica za vladavino prava, ki je njena osrednja razsežnost.

Pravna država nastane kot reakcija proti vladarski samovoljnosti iz obdobja absolutnih monarhij in proti državni organizaciji, v kateri dejavnost osrednjih državnih organov ni vnaprej določena ali vsaj določljiva z ustreznimi splošnimi pravnimi akti predstavniškega telesa.

### **27. Okrog katerega vprašanja se gibajo teorije o zlorabi pravice?**

### **28. Sposobnost za dejanja fizičnih oseb. Temeljni podzvrsti!**

### **29. Opredelite pojem pravne panoge! Katere so temeljne pravne panoge?**